

УДК 534.014

В.Р. Пасіка

НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ КУЛАЧКОВИХ МЕХАНІЗМІВ

При захисті тіл від вібраційного кінематичного збурення постає питання вибору як віброзахисного пристрою, так і обмежувачів відносних коливань. У більшості випадків віброзахисний пристрій і обмежувач є різними механічними системами і вибір пристрою не впливає на вибір обмежувача. Як правило, обмежувачі – це певної форми упори (жорсткі або пружні), які обмежують відносний рух тіла. Такі обмежувачі викликають появу в пружній характеристиці віброзахисної системи зломів, а часто і повторні співударяння тіла з обмежувачами. Очевидно, що при цьому на тіло будуть діяти додаткові пришвидшення, які лише погіршують його вібраційний стан. Щоб уникнути цього, використаємо як

віброзахисну систему кулачковий механізм, який поєднав би в собі властивості віброзахисного пристрою та обмежувача. Відомо, що при певних кутах тиску може відбутись заклинювання кулачкової пари і відносний рух кулачка та штовхача припиняється. Цю властивість і використано для розробки віброзахисної системи.

Нехай кулачок жорстко з'єднаний з тілом захисту і опирається через пружний елемент C_1 на абсолютно жорстку раму (див. рис. 1).

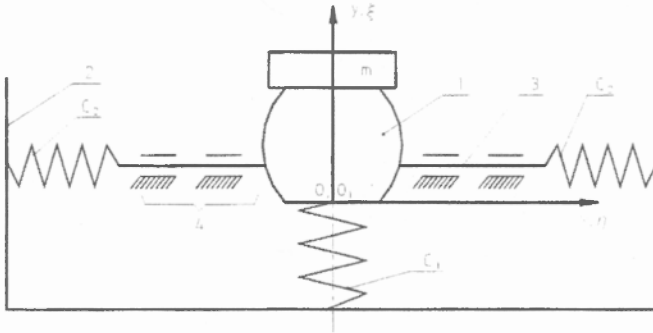

Рис. 1. Схема кулачкового віброзахисного пристрою:
1 – кулачок; 2 – рама; 3 – штовхачі; 4 – опори; C_1 , C_2 – елементи

Штовхачі підпружинені елементами C_2 і опираються на опори, які теж жорстко з'єднані з рамою. Попередній стиск елементів C_2 в положенні статичної рівноваги $-\delta$. На раму у вертикальному напрямку діє кінематичне збурення. Профіль кулачка задається рівнянням $\eta = \varphi(\xi)$ в рухомій системі координат $\eta O_1 \zeta$, яка в положенні статичної рівноваги збігається з нерухомою системою координат XOY .

Дію вібраційного навантаження на віброзахисну систему викликає відносний рух тіла і рами, в результаті якого відбувається ковзання штовхачів по профільній поверхні кулачка і в своїх напрямках. Виникаючі при цьому сили тертя можна використати як елемент пасивного керування процесом коливань тіла:

регулюванням порогу чутливості віброзахисної системи;
обмеженням відносного руху тіла і рами.

Під порогом чутливості розуміється така величина пришвидшення тіла, при якій віброзахисна система відкривається, тобто починається відносний рух тіла і рами.

У положенні статичної рівноваги на тіло у вертикальному напрямку в зоні контакту “кулачок-штовхач” діятимуть сили тертя, результуючу яких можна подати у вигляді

$$F_f = 2f_1 \frac{C_2 \delta}{\sqrt{1 + \varphi'^2(y)}},$$

де f_1 – коефіцієнт тертя пари “кулачок-штовхач”; y – ордината контакту “кулачок-штовхач” у положенні статичної рівноваги.

Якщо сила тертя буде більша від сили інерції F_i тіла, то віброзахисна система замкнена і тіло рухається з рамою як одне ціле. Якщо за технічними умовами тіло може рухатись з пришвидшеннями не більшими a_1 , то для всіх пришвидшень $a < a_1$ віброзахисна система може бути замкнена. Тобто при $a < a_1$ сила тертя F_f буде більша або рівна силі інерції F_{in}

$$2f_1 \frac{C_2 \delta}{\sqrt{1 + \varphi'^2(y)}} \geq ma_1, \quad (1)$$

де m – зведена маса тіла.

Завжди можна підібрати параметри віброзахисної системи таким чином, щоб зберігалась нерівність (1). Виконання цієї нерівності настроює віброзахисну систему на потрібний поріг чутливості (допустиме пришвидшення a_1), що дає змогу суттєво зменшити відносні переміщення тіла і рами, а разом з тим і габарити віброзахисної системи.

Відомо, що тертя, які виникають у парі “кулачок-штовхач” і в напрямних штовхача, можуть викликати заклинювання кулачкового механізму. Визначимо ті кути тиску, при яких з'являється заклинювання. При переміщенні кулачка уверх (рис.2) на величину y на штовхач з боку кулачка діють нормальна сила N_1 і сила тертя F_1 , яка виникає при цьому.

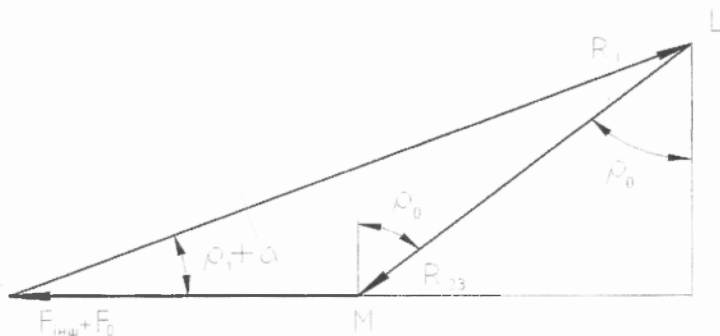

Рис.3. Силний трикутник KLM

Умова заклинювання виражається нерівністю

$$\rho_1 + \alpha \geq \frac{\pi}{2} - \rho_0.$$

Кут ρ_0 визначається з трикутника DCE (рис.2):

$$\operatorname{tg} \rho_0 = \frac{\psi \cdot (f_2 + f_3)}{l} + f_2,$$

де ψ – виліт штовхача; f_2, f_3 – коефіцієнт тертя, відповідно, у напрямних A і B . Тоді умова заклинювання матиме вигляд

$$\alpha \geq \frac{\pi}{2} - \arctan f_1 - \arctan \left[\frac{\psi \cdot (f_2 + f_3)}{l} + f_2 \right]. \quad (2)$$

З аналізу нерівності (2) випливає:

перші два доданки є умовою заклинювання в кулачковій парі, а останній є умовою заклинювання в напрямних штовхача;

заклинювання як в напрямних штовхача, так і в кулачковій парі не залежить від величини діючої сили N_1 , а лише від коефіцієнтів тертя і геометричних параметрів кулачкового механізму.

Таким чином, кулачкові механізми можна використовувати як віброзахисні системи.

Стаття надійшла до редакції 30.01.98